

Плотницька О. В.
кандидат педагогічних наук, доцент
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ДУХОВНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

Постановка проблеми. У процесі становлення особистості кожної людини, також і в процесі розвитку всього людського суспільства загалом, значну й надважливу роль відіграють культура й освіта. Освіта є частиною культури, але, незважаючи на це, існує необхідність зміцнення їхнього взаємопроникнення для найбільш ефективного функціонування освітньої системи. У конкретному суспільстві для підтримки певного рівня культури повинна існувати така система освіти, яка дозволяє передавати наступним поколінням соціальний досвід, накопичений цим суспільством, і стимулює подальший розвиток його культури.

Духовність поєднує в собі всі явища і процеси, пов'язані з внутрішнім світом людини, адже своєю духовністю людина відрізняється від усіх інших живих істот на землі. Природний фактор і духовність полярно протилежні та одночасно тісно переплетені один з одним. Саме ця єдність природи і духу в особистості людини і становить людську сутність, дозволяє кожному індивіду відокремити себе від природи, виправити природу і самого себе у відповідності до своїх матеріальних і духовних потреб.

Актуальність обраної теми. Незважаючи на підвищення інтересу до проблематики духовного розвитку особистості, на теоретичному рівні не достатньо визначено закономірності процесу духовного становлення особистості майбутнього вчителя музики, психологічні механізми його духовного зростання на різних вікових етапах, поняття «духовний розвиток» не включено до змісту психологічних словників. Психолого-педагогічні дослідження проблеми здійснено лише стосовно окремих вікових етапів, поза увагою залишається розробка науково обґрунтованого психолого-педагогічного супроводу духовного розвитку особистості майбутнього вчителя музики, спроектованого з урахуванням особистісної та онтогенетичної характеристик та закономірностей і механізмів духовного становлення особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існуюча джерельна база з проблеми духовного розвитку особистості майбутнього вчителя музики представлена різноманітними підходами, серед яких психологія духовності, духовної ідентифікації особистості (О. Зеліченко, В. Козлов, І. Пасічник). У працях науковців духовний розвиток розглядається в контексті формування світогляду особистості, виховання толерантності. «Я-духовне» висвітлюється як єдина структура особистості, що актуалізує основні смисли духовного порядку, пов'язані з найважливішими проблемами людського буття – призначенням, життям, смертю та вічністю, свободою та відповідальністю, самовдосконаленням і найвищою духовною самореалізацією. Духовному

вихованню особистості, розвитку її духовної культури присвячено дослідження І. Беха, К. Журби, Г. Мурніної. Розгляд духовності як умови професійного розвитку особистості здійснили І. Зязюн, О. Киричук, В. Пономаренко, О. Ткаченко. Аналіз процесу духовного розвитку в контексті гуманістичної парадигми здійснено Г. Баллом, О. Орловим. Взаємозв'язки духовного розвитку з творчістю, життєтворчістю, побудовою життєвого шляху особистості висвітлено у працях В. Роменця, В. Татенка, В. Панка, В. Ямницького. Взаємозв'язки духовності з українською ментальністю та особливості національного виховання на основі духовних цінностей аналізуються у працях В. Москальця, Е. Помиткіна, В. Хайруліної.

Мета статті полягає у розкритті особливостей та основних етапів духовного розвитку особистості майбутнього вчителя музики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Духовність виступає важливим явищем культури людини і всього суспільства в цілому. Осмислення цього феномену особливо необхідне для тих, хто бере участь у вихованні нового покоління. У всі часи прогресивна педагогіка закликала повернути освіту до її основної мети – відтворення духовного потенціалу нації. Сьогоднішнє звернення до цієї проблеми пояснюється тим, що в сучасному суспільстві існують протиріччя між переважанням прагматичного погляду на світ і вічним прагненням людини до духовного. Вітчизняна освіта декларує відродження культурно-педагогічних традицій, які стимулюють підвищення рівня духовної культури вчителя як саморегулюючого, самоорганізованого центру його особистості.

Перед сучасним суспільством стоїть завдання відновити історичну пам'ять народу, що означає відновити моральні орієнтири, цінність культури, духовні традиції. Це завдання повинні вирішувати в першу чергу ті, хто за родом своєї діяльності покликаний долучати людей до національної культури, використовуючи для цього освітній потенціал того виду мистецтва, яке вони опановують у процесі навчання у вищому навчальному закладі, у першу чергу, майбутні вчителі музики.

Криза соціально-духовного життя сучасного суспільства виявляється, насамперед, у невідповідності знань потребам особистості, суспільним вимогам та світовим стандартам. Людина лише тоді може вважатися носієм культури, коли вона освічена, інтелігентна, розуміє взаємозв'язок і взаємозалежність усього суцього. Система освіти у вищих навчальних закладах України ставить перед собою завдання виховати компетентну і соціально-активну особистість, яка має фундаментальні наукові, спеціальні і педагогічні, теоретичні і практичні знання, творче педагогічне мислення, широку ерудицію, духовність. Саме вищий освітній заклад володіє духовним потенціалом, здатним створити новий тип спеціаліста, вивести його на значно вищий рівень соціальної реальності, особистої культури, де поєднуються професіоналізм, інтелект, соціальна зрілість, прагнення до творчості. Вимоги до майбутнього фахівця мистецького профілю, наставника молоді зумовлюються соціальною потребою суспільства в гармонійно розвиненій, аксіологічно зорієнтованій, духовно багатій особистості.

Питання розвитку духовного світу людини постійно перебували в центрі уваги провідних представників української культури: Г. Сковороди, М. Костомарова, Т. Шевченка, Лесі Українки, В. Антоновича, М. Драгоманова, І. Франка, М. Лисенка, М. Грушевського, І. Огієнка, М. Леонтовича та. Учені-психологи Л. Виготський, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн зробили вагомий внесок у розробку концепції вивчення духовно-чуттєвої сфери особистості. Велику увагу до розв'язання проблеми металізації (одухотворення) людини в процесі її індивідуального розвитку приділяли вітчизняні й зарубіжні психологи, серед яких Б. Братусь, В. Зінченко, О. Киричук, Р. Мей, А. Маслоу та ін. В останнє десятиліття ХХ століття проблему формування культури студентів вищих музичних навчальних закладів засобами музичного мистецтва розглянуто вченими Л. Коваль, О. Олексюк, Г. Падалкою, О. Рудницькою та ін. Різним аспектам виховання культури учнівської молоді присвячено також сучасні дослідження В. Андрущенко, В. Арнольдова, О. Бабченко, О. Барабаш, Г. Бриль, В. Бутенка, Л. Бутенко, І. Бужиної, В. Вирового, А. Комарової, І. Карпенка, Л. Коваль, І. Котенєвої, Є. Коцюби, В. Кудрявцевої, Л. Луганської, С. Шаргородської, І. Шалімова, Г. Шевченко, П. Щербань.

На підставі теоретичного аналізу наукових джерел з досліджуваної проблеми було окреслено основні етапи духовного розвитку особистості майбутнього вчителя музики: потреба в самовдосконаленні, усвідомлення мети професійного розвитку, усвідомлення мети педагогічної діяльності, розвиненість особистісно-змістовної сфери. Важливу роль у розвитку особистості відіграє оволодіння загальнолюдськими та національно-культурними цінностями, реалізації задатків та розвитку природних здібностей. Активність у навчанні та позааудиторній діяльності дозволяє спрямовувати творчо-перетворювальну діяльність та підвищувати рівень оволодіння практично-творчою діяльністю у всіх її різнобічних формах. Сформованість комунікативної культури особистості надає можливість яскраво висловлювати свої думки та почуття в чіткій, виразній формі, а керування своїм емоційним станом дозволить сформувати уміння будувати педагогічно-доцільні стосунки з членами колективу, колективом учнів тощо.

Формування духовної культури майбутніх учителів засобами музичного мистецтва передбачає залучення студентської молоді до роботи в різних творчих колективах університету та участі в культурно-просвітницьких заходах, благодійних акціях, довгострокових молодіжних проєктах художньо-естетичного спрямування; в зустрічах з видатними митцями та діячами культури та ін.

Важливим і необхідним є питання створення комплексної педагогічної системи формування духовної культури молоді, яка навчається.

Висновки. Пріоритет духовності є важливою традицією, яку повинна успадкувати сучасна освіта. Духовність особистості майбутнього вчителя музики має бути представлена як цінність професійної підготовки, що забезпечує здатність учителя виконувати різні психолого-педагогічні завдання у процесі педагогічної діяльності. Постать учителя музики особлива

і унікальна в навчально-виховному процесі, оскільки він викладає дисципліни мистецького циклу, пропагує своїм життям, працею і творчістю високі духовні, етичні і моральні якості особистості.

Список використаних джерел та літератури

1. Ващенко Г. Виховний ідеал: Підручник для педагогів, виховників, молоді і батьків / Г. Ващенко. – Полтава : Полтавський вісник, 1994. – 192 с.
2. Исьянова Л. М. Феноменологическая диалектика. Искусство. Музыка. Уроки А. Ф. Лосева / Л. М. Исьянова. – К., 1998. – 450 с.
3. Комарова А. І. Духовність, духовний розвиток особистості і Православ'я // А. І. Комарова / Духовність як основа консолідації суспільства / Аналітичні розробки, пропозиції наукових та практичних працівників. – К., 1999. – Т. 16. – С. 17-46.
4. Маслоу А. Г. Дальние пределы человеческой психики / Пер. с англ. А. М. Татлыдаевой; научн. ред., вступ. статья и коммент. Н. Н. Акулиной. – СПб. : Евразия, 1997. – 430 с.
5. Рудницька О. П. Формування музичного сприйняття в системі розвитку педагогічної культури майбутнього вчителя / О. П. Рудницька. – К. : УДПУ, 1994. – С. 1-2.
6. Шеллинг Ф. Философия искусства / Ф. Шеллинг. – М. : Мысль, 1966. – 496 с.